

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้

นายนาถ ประถมบุรุษ

003343

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

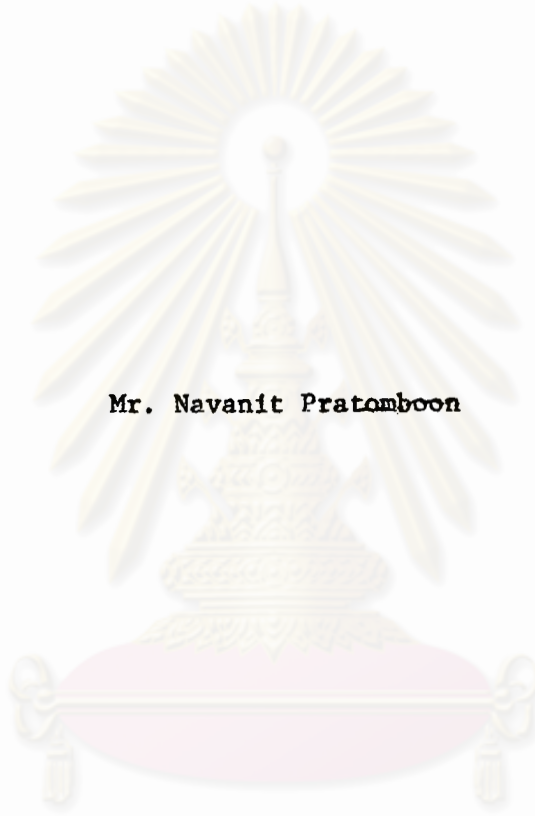
แผนกวิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๐

I16919225

THE CONCEPT OF LIBERATION IN INDIAN PHILOSOPHY

Mr. Navanit Pratomboon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Philosophy

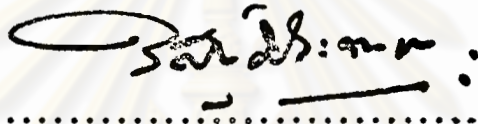
Graduate School

Chulalongkorn University

1977

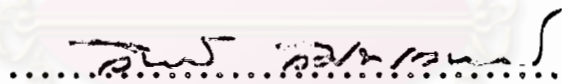
หัวข้อวิทยานิพนธ์ วรรณะ เรื่องความหลุดพ้นในปรัชญาอินเดีย
โดย นายนาถิต ประถมบุรณ
แผนกวิชา ปรัชญา
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ณ รังษี

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิชาเวทย์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิติ บุญเชื้อ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ณ รังษี)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ วรรณะ เรื่องความหลุดพ้นในปรัชญาอินเดีย
 ชื่อนิสิต นายณนิต ประถมบุรณ
 อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ณ รังษี
 แผนกวิชา ปรัชญา
 ปีการศึกษา ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

โมกษะหรือความหลุดพ้น เป็นลักษณะร่วมที่สำคัญอย่างหนึ่งของปรัชญาอินเดีย ไม่ว่าจะเป็น ปรัชญาสายอัสติกะที่ยอมรับความถูกต้องและความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์พระเวท หรือปรัชญาสายนาสติกะ ที่ไม่ยอมรับความถูกต้องและความศักดิ์สิทธิ์ของพระเวท ต่างมีความหลุดพ้นหรือโมกษะเป็นจุดหมายปลายทางด้วยกันทั้งสิ้น เว้นปรัชญาจรวาจากระบบเดียวที่ไม่ได้ถือว่าโมกษะเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของชีวิต จึงไม่ได้เน้นเรื่องนี้เหมือนปรัชญาอินเดียระบบอื่น ๆ

ความหลุดพ้นในปรัชญาอินเดียหมายถึงความหลุดพ้นจากทุกข์และเข้าถึงภาวะที่เป็นความสุขนิรันดระ ทุกระบบของปรัชญาอินเดีย เห็นว่าชีวิตที่ดำเนินไปตามธรรมชาติของมนุษย์ เป็นการวนเวียนอยู่ในความทุกข์ ความสุขที่แม้จะมีอยู่ในการดำเนินชีวิตตามธรรมชาติก็หาได้เป็นความสุขที่ยั่งยืนควรแก่การปรารถนาไม่ ปรัชญาอินเดียทุกระบบจึงสอนให้มนุษย์มุ่งแสวงหาความสุขที่แท้จริง ซึ่งความสุขเช่นนี้จะมีได้ก็เฉพาะในภาวะแห่งโมกษะที่หลุดพ้นไปจากการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารเท่านั้น

แนวความคิดเกี่ยวกับความหลุดพ้นที่ เรียกว่าโมกษะในปรัชญาอินเดีย เริ่มปรากฏมีขึ้นในปรัชญาพระเวท แต่ยังไม่ชัดเจน มาปรากฏชัดเจนในฐานะเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตอย่างแท้จริงในปรัชญาอุปนิษัท ซึ่งได้พูดถึงสิ่งสัมบูรณ์คือพรหมันหรืออาตมันว่าเป็นที่มาของสรรพสิ่ง มนุษย์มีสารัตถะของชีวิตเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสิ่งสัมบูรณ์นั้น ความหลุดพ้นของมนุษย์จึงอยู่ที่การทำความรู้แจ้งเกี่ยวกับธรรมชาติอันแท้จริงของตนเองให้เกิดขึ้น ความรู้แจ้งนี้จะขจัดความหลงผิดอันเป็นสาเหตุแห่งความติดข้องให้ปลาสนาการไปโดยสิ้นเชิง

ปรัชญาอินเดียสายอัสติกะอันได้แก่ระบบทั้งหก คือ นยายะ ไวเศิกะ สางขยะ โยคะ มีมามสา และ เวทานตะ แม้จะยอมรับความถูกต้องและความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์พระเวท และสืบแนว

ความคิดมาจากปรัชญาอุปนิษัท แต่ระบบเหล่านี้ก็ได้พัฒนาหลักปรัชญาเรื่องโมกษะและวิธีการเข้าถึงโมกษะไปตามทรรศนะของตน จึงมีเพียงหลักใหญ่ ๆ เกี่ยวกับโมกษะเท่านั้นที่คล้ายคลึงกัน ส่วนในรายละเอียดปลีกย่อยแต่ละระบบก็มีทรรศนะ เป็นของตนเองที่แตกต่างกันมากพอควร

ในสายนาสติกะมีปรัชญาที่สำคัญอยู่ ๓ ระบบ คือ ปรัชญาจารวาก ปรัชญาเซน และพุทธปรัชญา ทั้ง ๓ ระบบนี้ปรัชญาจารวากปฏิเสธโมกษะแบบที่ปรัชญาระบบอื่น ๆ เชื่อถือทั้งหมด ถือว่าความตายเป็นโมกษะที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่ต้องแสวงหา ส่วนปรัชญาเซนและพุทธปรัชญาถือว่าโมกษะ เป็นความหลุดพ้นจากทุกข์ตลอดไปเช่นเดียวกับปรัชญาอินเดียระบบอื่น แต่เนื่องจากปรัชญาเซนและพุทธปรัชญาเป็นอเทวนิยม โมกษะของทั้งสองระบบนี้จึงแตกต่างจากของปรัชญาสายอาสติกะทั้งหมด

ในวิทยานิพนธ์นี้ นอกจากจะได้แสดงให้เห็นว่าระบบต่าง ๆ ของปรัชญาอินเดียได้มีทรรศนะเกี่ยวกับความหลุดพ้นและวิธีปฏิบัติ เพื่อเข้าถึงความหลุดพ้นว่าอย่างไรแล้ว ผู้เขียนยังได้พยายามเปรียบเทียบให้เห็นด้วยว่า แนวความคิดเรื่องนี้ของระบบนั้น ๆ เหมือนกันและแตกต่างกันในแง่ใดบ้าง.

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

v

THESIS TITLE The Concept of Liberation in Indian Philosophy
NAME Mr. Navanit Pratomboon
THESIS ADVISOR Dr. Sunthorn Na-Rangsi
DEPARTMENT Philosophy
ACADEMIC YEAR 1977

ABSTRACT

Moksa or liberation is one of the common concepts of Indian philosophy. Both traditions of Indian philosophy - the Āstika which accepts the authority of the Vedas and the Nāstika which denies that authority have Moksa or liberation as the ultimate aim of life. Only the Cārvāka does not regard liberation as such significant aim and therefore does not lay much stress on this problem.

Moksa or liberation in Indian philosophy means freedom from suffering and attainment of eternal happiness. All systems of Indian philosophy agree fundamentally that life as it is is full of suffering. Happiness which is also available in the nature of life is uncertain and impermanent and thus it is not ultimately desirable. Indian philosophy urges human beings to seek real happiness and such happiness is available only in Moksa which is free from birth and death.

The idea of liberation in Indian philosophy appeared firstly in the Vedas but in incomplete form. It is in the Upanisads that this idea attains its complete form as the ultimate goal of life. The Upanisads

9

speak of Brahman as the cause of all things in the whole universe. The essence of human beings, according to the Upanisads, is identical with the Absolute, Brahman; liberation of a man consists in realization of this ultimate nature of himself which will destroy Avidyā, the cause of bondage, eternally.

The Āstika tradition of Indian philosophy consists of six orthodox systems, namely, Nyaya, Vaisheshika, Sāṃkhya, Yoga, Mīmāṃsā and Vedānta. Although all these systems accept the authority of the Vedas and continue their idea of philosophy from the Upanisads, their ideas of Mokṣa and the means there to differ from one another considerably. Only the main idea of the concept remains the same.

There are three systems of the Nāstika traditions, namely, the Cārvāka, Jainism and Buddhism. Among these three the Cārvāka denies the typical concept of liberation of other systems. To the Cārvāka death is liberation. Jainism and Buddhism have the same idea of liberation as all other systems of Indian thought. But since these two systems are Atheism, their concept of liberation differ mainly from that of other systems in details.

This Thesis has purposely demonstrated the nature of liberation and the means there to of all systems of Indian philosophy and also discusses comparatively to show how this concept of one differs from and similar to that of the other.

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือและการให้คำแนะนำของ ผู้ช่วย-
ศาสตราจารย์ ดร. สุนทร ฅ รังษี ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและควบคุมงานวิจัย ตั้งแต่เริ่มต้นจน
กระทั่งงานได้สำเร็จลงได้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้.

นวนิต ประถมบุรณ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
 บทที่	
๑. บทนำ	๑
๒. แนวโน้มทั่วไปของปรัชญาอินเดีย	๔
๓. ทรรศนะเกี่ยวกับความหลุดพ้นในปรัชญาพระเวท อุปนิษัท และภควัทคีตา	๑๔
๔. ทรรศนะเกี่ยวกับความหลุดพ้นในปรัชญาสายอัสติกะ	๓๔
๔.๑ ปรัชญา นยาเย-ไว เศษิกะ	๓๕
๔.๒ ปรัชญา สางขเย	๔๕
๔.๓ ปรัชญา โยคะ	๕๓
๔.๔ ปรัชญา มิ मामสา	๖๒
๔.๕ ปรัชญา เวทานตะ	๖๔
๕. ทรรศนะเกี่ยวกับความหลุดพ้นในปรัชญาสายนาสติกะ	๘๔
๕.๑ ปรัชญา จารวาก	๘๕
๕.๒ ปรัชญา เซน	๘๘
๕.๓ พุทธปรัชญา	๙๘
๖. เปรียบเทียบทรรศนะเกี่ยวกับความหลุดพ้นของแต่ละระบบ	๑๑๕
๗. สรุปการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๓๐
บรรณานุกรม	๑๓๔
ประวัติการศึกษา	๑๓๗